

Večkratna ponovitev komentarja od prehodu l' > j na točki 56 (Lastovo) tudi v starih skupinah lě- verjetno ni potrebna, očitati pa smemo, da tudi ni usklajena. Ob geslu *lěs* je rečeno, da se tako razvija vzglasni lj > l' - > j -, pri geslu *lěto > jěto* piše, da je j- rezultat zlitja l + ie < ě, pri geslu *kolěno > kojěno* pa da gre za razvoj l'. V resnici gre povsod za nadaljnji razvoj mehčanega soglasnika.

V točki 56 (Lastovo) se mehča tudi *dě->dĕ->d'e-*, npr. *d'ěd < dĕdĕš*. Za *tě-* je izpričan refleks *tě:lo* (OLA) < * *tĕlo*, kar je kartografirano z znamenjem z glasovno vrednostjo ě. Nasprotno pa FO, str. 279, navajajo oblike *tě:lo* in *t'jě:lo*, kar bi oboje moralo biti kartografirano z znamenjem za glasovno vrednost ě. Ti razločki niso nepomembni, saj tovrstni popravki za karti spreminjajo tudi znakovno razmerje na zemljevidu. V tej točki se najde refleks *tiě:sto*, a ni kartografiran, ker da gre za knjižno obliko.

Vsekakor bi bilo treba komentirati tudi razvoj soglasniške skupine v *méděd < medvĕdš* (točka 56), ki je kartografirana kot da vsebuje refleks *je < ě*. Ker se v istem govoru poenostavlja tudi *siě:t < svĕtg*, *ciě:t < cvĕts*, nas preseneča, da se v OLA navaja glasovna oblika *zviě:zda < zvĕzda*, medtem ko FO, str. 280, izrecno navajajo sicer pričakovano obliko *zjě:zda*. Vzrok za poenostavljanje soglasniških skupin ni povsem jasen, ni pa mogoče izključiti refleksa *je < ě*.

Prav iz teh nedoslednosti in omahovanj, ki bi jih lahko dopolnili še z novimi primeri, se lepo pokaže, da so sestavljavci komentarjev vendarle ubirali neko srednjo pot. Pri tem obsežnem gradivu, ki povzhu vsega pripada tako številnim govorom, obstaja resna nevarnost, da bi komentarski del preveč narasel. Menim, da bi načeloma moral vsebovati pojasnilo vsakega odmika, vsakega nepričakovanega pojava iz obravnavanih govorov, če ga ni mogoče izluščiti od drugod. Druga skrajna možnost bi bila, da se komentariji praviloma prenesejo v publikacije, kot so FO.

Posebno vrednost imajo tudi povzemalni članki (in njim pripadajoči zemljevidi), saj niso zgolj sumiranje prej navedenega in prikazanega gradiva, temveč strnjeno povedane ugotovitve, ki zadevajo fonološki status refleksov *ě/ě*; fonetične reflekse *ě* v položaju maksimalne diferenciacije, razmerje med refleksi za *ě* in nekdanjim akcentom ter vpliv samoglasniške kolikosti na reflekse in vpliv soglasniške okolice na reflekse *ě*. Prav ti prinašajo tudi najbolj nova in pregledna vedenja o problemu. Naj ob koncu zaželimo, da bi čim prej ugledali luč sveta tudi ostali zvezki in da tega projekta, ki ga danes še ne moremo objektivneje ovrednotiti, ne bi bistveno zavrli ali onemogočili gmotni ali podobni razlogi.

Alenka Šivic-Dular
Filozofska fakulteta
v Ljubljani

ZBOROVANJE JUGOSLOVANSKIH LEKSIKOGRAFOV IN LEKSIKOLOGOV V ZAGREBU

Od 11. do 13. oktobra 1989 je bila v Zagrebu Četrta jugoslovanska konferenca o leksikografiji in leksikologiji, ki sta jo organizirala Medakademijski odbor za leksikografijo, ki ima svoj sedež pri zagrebški akademiji, in Odbor za leksikografijo Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti.

Tematika, ki jo je nakazoval že sam naslov zborovanja *slovar in družba*, je bila obširna. Obilica referatov je bila razdeljena v pet sekcij; te so se združile v dve skupini, tako da je delo večinoma teklo v dveh prostorih hkrati, zato nihče ni mogel poslušati vseh referatov, kar je škoda. Čeprav je področje po raziskovalni strani razdeljeno na niz specialnosti, je vendar toliko povezano, da bi bilo v prihodnje dobro omogočiti dostopnost vseh referatov, četudi na škodo predstavitenih minut.

V prvi sekciji o *slovarjih piscev, narečij in obdobj* je največ referatov obravnavalo narečno področje, in sicer gradiščansko-hrvaški slovar (N. Benčić), narečne slovarje jugovzhodne Srbije (N. Bogdanović), frazeologijo kostelskega slovarja (S. Horvat), kajkavski besedni zaklad (M. Lončarić), slovarje prvotno čakavskih govorov (S. Vulić) in slovarje narečno raznorodnih okolij (S. Remetić).

Tudi stari slovarji vneajo duhove. Obravnavani so bili: slovar Arnolda Harffa iz 1497/8 (A. Jembrih), slovar A. Šarčevića iz 1870 (L. Prčić), hrvatski aneksnii slovarji 18. stol. (A. Ptičar), hrvatsko-nemški slovar iz 1829 (V. Putanec).

Slovarji jezika posameznih piscev delajo za zdaj še poimenovalne težave, ker sta izraza avtorski ali piščev slovar dvoumna; posvečena jim je bila znatna pozornost (M. Dešić, M. Moguš, S. Suhadolnik).

Iz problematike zgodovinskih slovarjev so bili obravnavani: glagolski vid pri slovenskih protestantih (M. Merše), gradivo za zgodovinski slovar (F. Novak), psalmska uvodna terminologija pri slovenskih protestantih (F. Premk) in naglasni modeli v štokavščini (S. Vukušić).

Druga sekcija je obravnavala izdelavo in uporabo slovarjev. V njej je bilo prikazanih veliko vprašanj: glagoli z morfemom se (I. Černelič), občna imena z negacijo (E. Fekete), tipologija opisnih slovarjev (D. Gortan-Premk), večjezična leksikografija (I. Gostl), narečna leksika v splošnem slovarju (M. Hajnšek-Holz), leksikografija in prevajanje (V. Ivir), nova leksika (F. Jakopin), sociolingvističen pogled na slovar (D. Kalogjera), izimenska leksika in frazeologija (J. Keber), besedne variante (D. Maček), termini v splošnem slovarju (M. Mihaljević), slovar za jezikovnokulturne namene (D. Miteva), razvrščanje pomenov (J. Müller), naglasne dvojnice (V. Nartnik), vezljivost (J. Novaković-Lopušina), delovni dnevnik leksikografa (Ž. Bujas), slovarski položaj jezika (M. Peti), problem izdelave novih terminov (S. Šarčević), problematika Dopolnil k Rječniku JAZU (B. Tafra), odmiki od slovarskih principov zaradi praktičnih koristi (O. Mišeska-Tomić), tipologija razlagalnih slovarjev (R. Volos). Omejnjeni problemi so bili praviloma naslonjeni na kako konkretno leksikografsko delo.

Enobesedne problematike (rđom) se je lotil samo en referent (D. Alerić)

V sekciji *leksikološki problemi* so bili predstavljeni izrazi za občutke, sprejemane z vonjem (S. Babić), etniki kot arhaizmi (B. Čorić), Njogoševi latinizmi (B. L. Dabić), frazeološke variante (Ž. Fink), nemški elementi v hrvaškem knjižnem jeziku (Z. Glovacki-Bernardi), novi pojavi v sodobni srbohrvatski leksiki (N. Gošić), tuji elementi v slovarju R. Ognjanovića (O. Jašar-Nasteva), negacija v antonimiji in gradaciji (M. Kovačević), vloga madžarske leksike v formiranju hrvatskega knjižnega jezika 19. stol. (I. Nyomárkay), glagolska fraza (V. Petrović), medjezikovna homonimija (M. Popović, R. I. Trostinska), besede brez etimologije v rečniku SANU (B. Šikimić), razslojenost večpomenske strukture v leksiki (D. Šipka), določitev in uporaba terminov (M. Turk, D. Karković), italijanski frazeologizmi (Z. Vučetić), romanizmi v Rečniku SANU (B. Vukmanović-Mojsilović), prevzete besede v hišnem in pohištvenem izrazju (G. Vuković), arhaizmi v knjižnem jeziku (D. Zekulić-Stolac).

V sekciji o *specialnih slovarjih* so obravnavali: geslo v osebno-imenskem slovarju (Ž. Bjelanović), potrebo po slovarju kulture (M. Bratanić), pridevnik v kontrastivnem valenčnem slovarju (M. Brdar), etimološki slovar glede na naslovnika (M. Furlan), uporabnost frekvenčnih strokovnih slovarjev (M. Gačić), alpinistično terminologijo (S. Gilić), kako daleč v globino naj gre etimološki slovar (A. Gluhak), šolarski slovar (Z. Gudelj-Velaga), slovensko papirniško terminologijo (M. Humar), specialne frazeološke slovarje (D. Mršević-Radović), potrebo po slovarju neologizmov (V. Muhvić-Dimanovski), čebelarke termine (L. Nedeljkov), strukturo srbohrvatske ekonomske terminologije (G. Ressel), načrt slovarja starih hrvatskih osebnih imen (M. Šimundić), prozodijski slovar in uzus (I. Zoričić).

V peti sekciji o *strojni obdelavi slovarja* so bila predstavljena naslednja vprašanja: japonsko-slovenski računalniški slovar (A. Bekeš, P. Tancig), kompjuterizacija ruske ortografske leksikografije (O. L. Dmitrieva, G. A. Čerkasova), računalniški leksikon z morfemskimi entitetami (T. Erjavec, P. Tancig), enkodiranje besedila za leksikografsko analizo (C. Krstev), možnosti računalniške obdelave glagolskih gesel (O. Sabo), prototip leksikografske delavnice (O. Sabo, D. Vitas), računalniško prevajanje iz slovenščine v latinščino (A. Saje, P. Tancig) in računalniški okvir za opis leksike (D. Vitas). Obravnava računalništva je bila zelo skrcena glede na napoved. Dobili smo občutek, da avtorji preveč prehajajo iz samostojnega raziskovanja na spremljanje dela tujih računalniško podprtih modelov obdelave jezikovnih podatkov. Izginja skupinsko delo, ki je bilo včasih načrtovano. Pogrešali smo več podatkov o možnostih računalništva pri praktičnih leksikografskih nalogah.

Predstavljenih je bilo 82 referatov iz Jugoslavije, žal ne iz vseh središč, in iz nekaterih evropskih držav. Na splošno je opazno, da so prevladovali referati, ki so oprti predvsem na obsežna gradiva in iz-

kušnje pri delu. Manj je bilo referatov, ki so izhajali v prvi vrsti iz teorije. Precej jih je bilo, ki so poročali o dosežkih doma in po svetu. Tudi načrtov ni manjkalo. Spet se je pokazalo, da jugoslovanski leksikografi razmeroma slabo medsebojno poznamo leksikološke dosežke. Diskusijski prispevki so marsikatero važno opozorilo poudarili in tudi relativizirali nekatere dokaj enosmerne trditve. Pestra pahljača vprašanj in živahni odzivi na posamezne trditve so potrdile misel, ki jo je vodja zborovanja Božidar Finka izrekel v uvodnem govoru, da je zanimanje za leksikologijo v našem jezikoslovju in javnosti veliko in se še povečuje. Slovarji nudijo veliko, kar je treba ljudem še bolj približati, hkrati pa so pred leksikografi velike naloge, da naredijo slovarje še bolj uporabne za različne uporabnike.

*France Novak s sodelovanjem
Marjete Humar ter Cvetane
in Miloša Tavzesa
Ljubljana ZRC, SAZU*

NON MULTA – SED MULTUM

K oceni KNJIŽEVNOSTI Andrijana Laha, JiS 1989/90, 3

Tudi sam bi rad dodal nekaj misli, ugotovitev in predlogov ob učbeniškem kompletu treh Beril in pred nedavnim izšle Književnosti. Za kakršno koli oceno bo potrebno upoštevati celoto vseh štirih knjig s kasetami, ovrednotiti pa jih bo mogoče šele po nekajletni uporabi v razredih različnih smeri; namenjene so namreč prvim trem razredom vseh srednjim šol, posebni grafični znaki v Književnosti pa opozarjajo tudi na izbor v bolj oz. manj zahtevnih programih. To pisanje noče, pa tudi še ne more biti kritika!

Vsekakor se je doslej šolskim knjižnicam in nam slavistom nabral že čeden kup tovrstnih učnih pripomočkov: od zelenih antologij Slov. književnosti (1961–65) in sivih Svetovne književnosti (iz istih let), do štirih Slovenskih beril (1974–75), pa »usmerjenih« Književnosti (1981–84), obeh Kosovih Pregledov slov. in svet. književnosti (1978–79) do zadnjih treh Beril in Književnosti, nekakšnega sintetičnega vprašalnika z odgovori! Ne vem, če se še katero področje lahko pohvali s tolikšnim bogastvom in vanj vloženim trudom ter sredstvi! Sijajna možnost za kritična soočanja z različnimi razpoložljivimi viri! Saj je eden od ciljev, ne pozabimo, naučiti tudi učiti se, iskati, primerjati, ocenjevati, sprejeti ali zavrniti, to utemeljiti ter končno o vsem tudi nekaj svojega zapisati! Seveda se postavlja še vprašanje: kaj in kam z »odstavljenimi« učbeniki, od katerih zadnjih pravzaprav niti nismo mogli preizkusiti nekajkrat zaporedoma, kaj šele, da bi jih lahko ocenili in to potem tudi upoštevali pri dograjevanju! Sedaj smo pred novim svežnjem: hitro se opazi, da hoče biti svež tudi v izboru! Če pa so avtorji imeli pri tem srečno roko, bodo povedali razredi!

Predvsem (in najprej) kot praktik iščem zelene, natančno določene vmesne in končne cilje (smotre), ki naj bi jih z izborom čim kvalitetneje dosegli, uresničili. Žal zaman, ker niso nikjer zapisani (razen splošnih pred učnim načrtom); pa bi seveda morali biti, ker so temelj in izhodišče vsemu našemu delu v razredu. Tako jih bomo znova iskali in določali učitelji sami! To namreč moramo, ker v skladu z njimi vsaki snovi in etapi izdelamo najustreznejši metodični algoritem, upoštevajoč razred, okolje, čas, starost učencev, njihovo literarno razgledanost, predznanje, jezikovno razvitost itd. Zato je treba jasno vedeti, kaj bi radi in zakaj! Potem pa, in tudi tu je novi izbor vprašljiv, odgovor na vprašanje: koliko –ponujena količina je prevelika in je tudi posledica nejasnih ciljev, tega, da se pravzaprav nikdar nismo teoretiki in praktiki dogovorili, kaj, zakaj (in kdaj) naj bi učenec »vzel«, spoznal, znal in to po vertikalni od osnovne šole navzgor! Cilji in količina s kakovostjo priprave pa so vendarle temeljni pogoji uspešnega načrtovanja in izvajanja učno-vzgojnega dela!

Kar naprej tudi pozabljamo, da poteka pouk slovenščine še vedno kot spreplet dveh področij (še vedno ju tudi uči isti učitelj!): jezikovnega in literarnega, da se razpoložljivi čas deli na pol za eno in drugo, in da mora učitelj poleg tega, da približuje novo snov, opraviti še vrsto drugih nalog, za katere preprosto rabi čas! Bolj malo razmišljamo o povezovanju obeh linij, o korelacijah med njima, o tem,